

ไปกับหิ้งห้อย

ได้รับการติดต่อขอย่างทำงานศึกษาหิ้งห้อย จากบริษัท พาโนรามาเว็ลด์ไวด์ จำกัด (ต่อไปจะเรียกสั้นๆว่า พาโนรามา)
การสำรวจหิ้งห้อยภาคสนามประจำเดือนพฤศจิกายนจึงต้องเตรียมงานเพิ่มจากเดิม
ต้นทางจากสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เชียงใหม่ จุดหมายอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า พิษณุโลก
ด้วยระยะเวลาร่วมหกชั่วโมง ถึงจุดหมายในช่วงบ่าย แต่ภารกิจยังไม่เริ่ม
ต้องเดินทางอีกหนึ่งต่อไปที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติฯ (หน่วยหมันแดง)
เปิดเสร็จแล้วนั่งอยู่บนรถเก็บบๆ เก้าชั่วโมง

ถึงจุดศึกษาตัวอย่างหิ้งห้อย พวกเรา (ดร.สมยศ ศิลาล้อม แต่ตัวเขาเองชอบที่จะให้เรียกชื่อ เจค จะได้ดูไม่มีช่องว่าง
ลุงพิทักษ์ ภัณฑาจันทร์ ทำหน้าที่พลขับ ซึ่งตามปกติจะเป็นคุณสุมิตร สุริยะ แต่ครั้งนี้ภรรยาคลอด
และตัวพี่เขียมนเอง ตามปกติแล้วผู้ช่วยภาคสนามจะเป็นคุณประสิทธิ์ เก่งกล้าดาบ
แต่ต้องดูภรรยาที่กำลังให้กำเนิดลูกน้อยเช่นกัน)
รวมทีมงานจากพาโนรามา ช่วยกันจัดเตรียมสัมภาระสำหรับคืนนี้

หลังพลบค่ำได้ไม่นานทุกคนพร้อมที่จะออกท่องโลกของหิ่งห้อย
เส้นทางที่ใช้ศึกษาหิ่งห้อยคืนแรกคือ เส้นทางเดินน้ำตกหมื่นแดง
ระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่ผ่านป่าดิบเขา
สู่ป่าตกหมื่นแดง (แอบหวังนิดๆ ว่าจะได้เห็นน้ำตกหมื่นแดง)
ถึงแม้จะเป็นเวลากลางคืน
แต่สัมผัสได้ว่าป่าดิบเขาพื้นที่สมบูรณ์มาก
ต้นไม้ไม่เพียงแต่สูงใหญ่
แต่ตามพืชรำต้นยังปกคลุมด้วยมอส เฟินนานาชนิด
ถึงบางอ้อว่า ต้นไม้ร่มฟ้าเป็นยังไง

หิ่งห้อยบินอวดแสงไฟจำนวนมาก แต่ทำไมบินสูงจัง?
แล้วจะเก็บตัวอย่างได้อย่างไร?

โชคดีที่มีบางตัวบินลงต่ำพอให้ฉวยด้วยสวิงได้บ้าง
พืจคบอกว่า เป็นไปไม่ได้ที่เราจะเก็บหิ่งห้อยทุกตัวที่เราเห็น
หิ่งห้อยที่เก็บต้องเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากรบริเวณนั้น
(แล้วตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากร มันเก็บกันยังไง?)

ปกติเส้นทางนี้จะมีตัวอ่อนหิ่งห้อยออกมาเดินเยอะ
แต่ปลวกที่คืนนี้ไม่ค่อยเห็นตัวอ่อน
อาจเป็นไปได้ว่าฝนที่ตกปรอยๆ
ทำให้ความชื้นในอากาศสูง
ผนวกกับอุณหภูมิอากาศที่ค่อนข้างเย็น
ทำให้ตัวอ่อนไม่ค่อยออกหากิน

ทุกขั้นตอนระหว่างการเก็บตัวอย่าง เราต้องแสดงวิธีเก็บซ้ำๆ หลายๆ รอบ
หลายทศ หลายแอกชั่น จนกว่าทีมงานพาโนราเมา จะได้ภาพที่สวยงามที่สุด
ไต่ถามคำว่า “คัท” เมื่อไรส่งทุกที คิดๆไป ก็ดีเหมือนทัน
บรรยากาศการเก็บตัวอย่างไม่ตึงเครียดเกิน

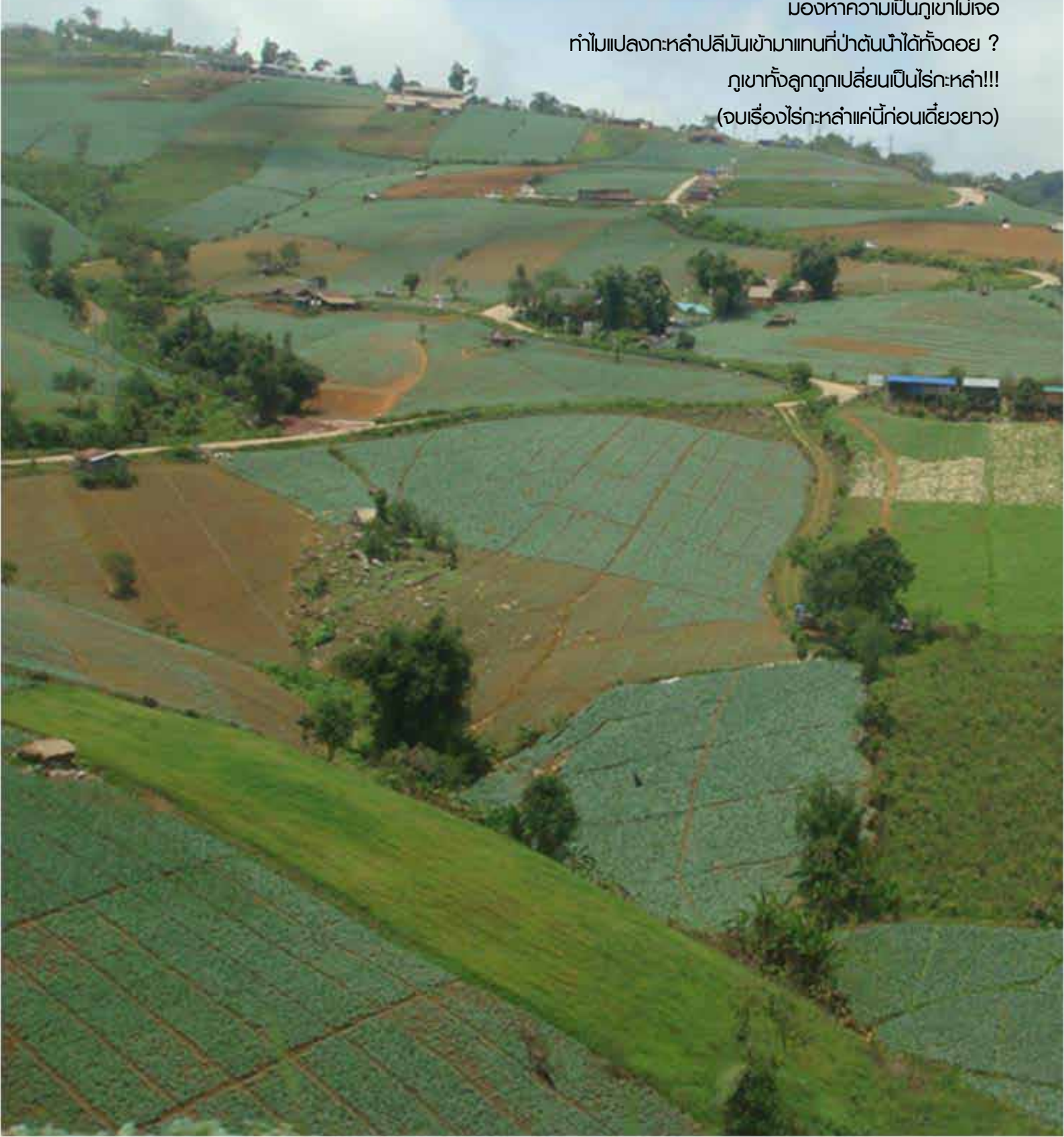
ตัวอย่างที่ได้มา ถ้าเป็นตัวอ่อนจะแยกหิ้งห้อยยักษ์ หิ้งห้อยมกรรมตา หิ้งห้อยน้ำ
ใส่กล่องเลี้ยงชั่วคราว ภายในกล่องใส่ใบไม้แห้ง เพื่อเป็นที่หลบซ่อนตัว
แต่ถ้าเป็นตัวเต็มวัย จะลือกเก็บเฉพาะตัวผู้
เพื่อคบออกเก็บตัวเมียไปก็ได้อีกตัวอย่าง
แต่ใช้ในการศึกษาไม่ได้ เพราะไม่สามารถจดจำแนกได้
ลือปล่อยให้ตัวเมียวางไข่จะดีกว่า

ก่อนเปิดฝา จะหย่อนกระดาษแผ่นเล็กๆ ลงในกล่อง
เจ้าแผ่นเล็กๆ นี้เรียกว่าเลเบล กระดาษแผ่นนี้จะบอกให้รู้ที่มาที่ไปของหิ้งห้อยคือ
ชื่อสถานที่เก็บ พิกัด ความสูงจากระดับน้ำทะเล วันที่เก็บ วิธีการเก็บ ชื่อผู้เก็บ และชื่อหิ้งห้อย
เพื่อบอกว่า ข้อมูลเหล่านี้จะอยู่ติดกับตัวอย่างหิ้งห้อยตลอดไป
ในอนาคตซึ่งตอนนั้นพวกเราอาจไม่ได้อยู่บนโลกใบนี้
แล้วมีนักวิทยาศาสตร์มาศึกษาตัวอย่างหิ้งห้อย
พวกเขาจะเข้าใจได้เองจากแผ่นกระดาษเล็กๆ ใบนี้

เช้าวันที่สองของการกิจ ล้อรถเคลื่อนจากหน่วยพิทักษ์ฯหมื่นแดง
มุ่งหน้าสู่บ้านหมื่นขาว ผ่านหน่วยพิทักษ์ฯ กับเบิก
ถนนลาดยางแบบดอยๆ ปูทางให้สี่ล้อวิ่งผ่านภูเขาหลายลูก
ด้วยความสูงเหยียบ 1,600 เมตรบวกกับละอองฟอยของสายฝน
ทำให้อากาศตลอดเส้นทางทั้งเย็นและชื้น

ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดิน หรือเหตุผลใดไม่อาจชี้ชัด
แต่ที่เห็นชัดคือ ภูเขารอบหมู่บ้านกับเบิกแต่ละลูก
มองหากความเป็นภูเขาไม่เจอ
ทำไมแปลงกะหล่ำปลีมันเข้ามาแทนที่ป่าต้นน้ำได้ถึงดอย ?
ภูเขาทั้งลูกถูกเปลี่ยนเป็นไร่กะหล่ำ!!!
(จบเรื่องไร่กะหล่ำแค่นี้ก่อนเดี๋ยวยาว)

“ลิ่วและถิ่น” ชาวบ้านหมื่นขาว ย้ายมาจากหลายพื้นที่ของประเทศไทย ประชากรเพียง 600 กว่าชีวิต จาก 160 หลังคาเรือน ยึดอาชีพเกษตรกร พิเศษเพาะปลูกส่วนมากเน้นบริโภคในครัวเรือน เช่น ข้าวไร่ เพือก ถั่วลิสง เขาพื้นที่ทำกินต้องเช่า ถ้าไม่เช่าก็ไม่มีที่ทำกิน เพราะชาวบ้านจะไม่ตัดป่าเพิ่มจากเดิม เหตุผลหลักๆ คือ ตัดแล้วโดนจับเพราะหมู่บ้านอยู่ชายเขตของอุทยานแห่งชาติ อีกเหตุผลที่ไม่น้อยหน้าเลยคือ ชาวบ้านเน้นการอยู่ร่วมกับป่า เห็นได้จากป่ารอบๆ หมู่บ้านเริ่มฟื้นตัว

เสมียงพร้อม ทุกอย่างก็พร้อม
สองเท้าของทุกคนเริ่มย่างก้าวสู่น้ำตกหมันแดง
แค่ถึงปากล้วยทุกคนก็ได้ตื่นเต้นกันถ้วนหน้า
เมื่อเจ้าบ้านเตรียมการต้อนรับ
ด้วยการชูส่วนหัวขึ้นจากพื้น ส่ายไปมา “ทาก”
ไม่ใช่สับ ยี่สับ แต่เป็นร้อยๆ เรียกว่า “ดงทาก” เลยน่าจะได้
ขาทูกุ่ร่องความเร็ว เดินแบบสะกดคำว่า “หยุด” ไม่เป็น
เพราะถ้าหยุดจะตกเป็นเป้าหมายได้ทันที
ยังไม่หายตื่นเต้นกับการต้อนรับของทาก เสียงพื้นะดังขึ้น
“อย่ามาทางนี้ หยุดอยู่ตรงนั้น ข้างหน้ามี **ต่อโพรง**”

พื้นะยืนกำกับเส้นทางเดิน..
คนนำทางเลือกไต่ขึ้นไปตามไหล่เขา
ที่ทั้งแคบและชัน เลี่ยงเส้นทางเดิมที่
โดนต่อโพรงยึดพื้นที่
แต่ต้องเปิดเส้นทางเดินใหม่
ต้นไม้ที่โดนตัดก็มีแค่กล้วยป่า

ไม่นานคณะก็ได้พักเหนื่อย “น้ำตกหมันแดง ขึ้นแปด”
ทุกคนไม่รอช้าตรวจสอบความปลอดภัยของตัวเอง
ทุกคนมีทากเกาะตามอวัยวะตัวไม่น้อยหน้ากันและกัน
คุณเฮ้ สีนียา หนิงแกร่งจากพาโนราม่า
โดนทากเกาะตามตัวนับได้ร่วมสิบ
แอบแปลกใจว่า ทำไมไม่ได้ยินเสียงกรีดร้องบ้างเลย
ทั้งๆที่ดูจากบุคลิกแล้ว เธอออกจะพู้หนิงทุกกระเบียด

นึกว่าถึงที่พักแล้ว
ที่ไหนได้ต้องเดินย้อนกลับขึ้นไปน้ำตกชั้นที่ห้า
ชั้นที่ห้าเป็นลานหินกว้างที่สุดในทั้งเก้าชั้น
แต่พื้นที่เกือบจะไม่พอสำหรับเต้นท์ห้าหลังที่กางแบบติดๆกัน
สาเหตุที่เลือกลานหินกลางลำธารทั้งๆที่เป็นหน้าฝน
เพราะถ้ากางเต้นท์ในป่า
ทากจะรบกวนจนพวกเราอาจไม่ได้หลับ

เดินท่ถูกทางพร้อมสำหรับการพักผ่อนของทุกคนในคืนนี้
เว้นก็แต่พี่เจค ขานันไม่นอนเดินท่
ปลีกวิเวกออกไปแขวนเปลสนามคนเดียว

ตะวันยังไม่ลับขอบฟ้าดี ร่มจากต้นไม้ขนาดใหญ่รอบๆที่พิก
นำความมืดมาปกคลุมแค้นปีพิกอย่างรวดเร็ว
เวลาแห่งการออกตามหาหิ่งห้อยเริ่มขึ้น
แค้นปีพิกอยู่น้ำตกชั้นที่ห้า การเก็บตัวอย่างคืนนี้จึงแบ่งออกเป็นสองทีม
ลุงพิกทักษ์และพี่ชียนพร้อมคนนำทางเก็บจากชั้นที่ห้าถึงชั้นที่แปด
ส่วนพี่เจคกับทีมงานออกเดินเก็บตัวอย่างย้อนขึ้นไปชั้นที่ห้านิ่ง
หลังทีมงานพาโนราม่าได้ภาพจนเป็นที่พอใจ
ก็กลับมารอที่พิก พี่เจคกลัวความมืดต้องตามออกมาด้วย
แล้วขอคนนำทางพาขึ้นไปเก็บตัวอย่างจนเสร็จ
พาโนราม่าได้ขอบันทึกภาพการตรวจสอบตัวอย่างที่ได้จากภาคสนาม
กว่าจะได้เข้าต้นท่อนอนเกือบๆ ทุ่มครึ่งคืน

เช้าวันที่สาม ตื่นนอนด้วยความสดชื่นพร้อมเสียงน้ำตก
พาโนราม่าขอเก็บรายละเอียดการถ่ายทำสารคดีเพิ่มเติม
ตั้งแต่ชั้นที่ห้าลงไปถึงชั้นที่แปด
เช่นเคย ค่ำก็เมื่อไรได้ดองหายใจโล่งอกกับทุกที
พาโนราม่าได้ภาพเยอะแล้ว นาทีระก็ทขวันขี้มึน
ความรู้สึกของพวกเราอีกครั้ง
เพราะจะต้องเดินผ่านดงทากกลับบ้านหมื่นขาว
แปลกใจนิดๆ ว่าทำไมขากลับถึงได้เร็วกว่าขาไป
แต่ก็เช้งมันเดอะจะได้พิกแล้ว

แดดร้อนลมตลก เสียงตามสายจากผู้ใหญ่บ้านประจำหมู่บ้านประชาสัมพันธ์เชิงชนบทบ้านเข้าร่วมฟังการบรรยายเรื่องกิ่งห้อย
กุ่มกว่าๆ ชาวบ้านก็พร้อมกันที่ศาลาประจำหมู่บ้าน หลังเสร็จการบรรยายเกี่ยวกับภูหินร่องกล้า
จากพี่เสือ (เจ้าหน้าที่จากอุทยานฯ) พี่เฒ่าจึงเริ่มบรรยายเรื่องกิ่งห้อยให้ชาวบ้านหมั่นขาว
พร้อมนำตัวอ่อนกิ่งห้อยให้ชาวบ้านดู พอเห็นตัวอ่อนกิ่งห้อยยักษ์บางคนบอกว่าจับไม่ได้
ขมมันจะบักเข้าเนื้อแล้วทำให้ปวดเหมือนกระดุกจะแตก ชาวบ้านเรียก “ถ้าดูก็แตก”
หมายความว่าถ้าโดนแล้วจะปวดเหมือนกระดุกแตก
แต่พี่เฒ่าก็ยืนยันกับชาวบ้านว่าเป็นกิ่งห้อย จนชาวบ้านกลัวที่จะสัมผัสกับตัวเป็นๆ
ด้วยการปล่อยให้เดินตามแขนด้วยความหวาดเสียว

เช้าวันที่สี่กับการหลับนอนในป่าเขา
ทีมงานพาโนรามาได้แยกเดินทางกลับก่อน
พักที่บ้านว่าจะเข้าไปถ่ายทำสารคดีการทำงาน
ในห้องปฏิบัติการที่สวนพฤกษศาสตร์ที่เชียงใหม่
ส่วนเราอีกสามชีวิตยังมีการกิจที่ต้องสำรวจกิ่งห้อย
ในน้ำตกพาลาดและห้วยน้ำไชน้อยกันต่ออีกหนึ่งคืน

เช้าวันทำงาน หลังได้พักผ่อนเสาร์-อาทิตย์
 นักเรียนจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญเข้าชมห้องห้อยยักษ์
 พาโนรามาได้ถ่ายทำการเผยแพร่ความรู้จากการศึกษา
 เ้านี้ได้มารู้สึกตื่นเต้นที่จะได้ยินคำว่า “ภัท” อีกวัน
 นักเรียนร่วมสืบค้นกับกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่เริ่มโรงเพาะเลี้ยงห้องห้อยยักษ์
 ห้องปฏิบัติการ ทำเอาทั้งทีมงานและคณะวิจัยล้ากันถ้วนหน้า

หลังรับประทานอาหารกลางวัน คุณครูพานักเรียนกลับ
 ช่วงบ่าย พาโนรามาถ่ายทำงานการจัดจำแนกห้องห้อย
 ตั้งแต่ตัดกัน ต้มกัน ทำตัวอย่างใส ถ่ายรูปใต้กล้อง
 ที่ต้องใช้ตัวผู้เป็นตัวหาชื่อเพราะ
 ห้องห้อยเพศผู้จะมีระยางค์ที่อวัยวะเพศแตกต่างกัน
 ซึ่งได้จากการเทียบกับคู่มือการจัดจำแนก
 แต่ถ้าห้องห้อยตัวที่เทียบแล้วไม่เหมือนในคู่มือ หรือหาชื่อไม่ได้
 พี่จะนำภาพทั้งหมดไปประกอบบนบทบรรยายเตรียมไว้เทียบกับตัวอย่างในอนาคต

พี่เจเคยบอกว่าเราสามารถใช้กิ่งห้อยบังบอกความอุดมสมบูรณ์ของป่าพื้นที่ต่างๆได้
สังเกตได้จากป่าที่มีไฟไหม้ หรือบริเวณที่มีการปนเปื้อนของสารเคมี
จากทุกกิจกรรมของมนุษย์ พื้นที่เหล่านี้จะพบกิ่งห้อยเบาบางหรือไม่พบเลย

ปัจจุบันประชากรของกิ่งห้อยลดลง
บางพื้นที่ไม่เห็นกิ่งห้อยอีกเลย
ถ้าอยากเห็นกิ่งห้อยยังอยู่คู่กับโลกใบนี้ พวกเราทุกคนไม่ใช่แค่ตระหนัก แต่ต้องปฏิบัติจริงๆ
ส่วนปฏิบัติอะไรนั้น พี่เจบอกว่า ทุกคนรู้ดี อยู่ที่ว่าจะรู้แล้วทำได้หรือเปล่า...

สุนันทา พิระกันทา เรื่อง
สมยศ ศีลาล้อม ภาพ / เรียบเรียง

